

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

אגרות שלוחי ארץ ישראל (קריאת תעודות) - 13484

תאריך עדכון אחרון 31-08-2023

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: היסטוריה של עם ישראל ויהדות זמננו

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: סמסטר ב'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ ירון בן-נאה

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: yaronbn@mail.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: בתיאום מראש

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

השד"רות היא אחת התופעות הרצופות והמעניינות ביותר בתחום חקר ארץ ישראל וההיסטוריה היהודית בראשית העת החדשה. למן המאה ה"ז, ובעיקר מאז המאה הי"ז ואילך שלחו ערי הקודש שלוחים לקהילות הגולה במטרה לאסוף כספים. לפני שבעים שנה פרסם אברהם יערי את עבודתו המונומנטלית 'שלוחי ארץ-ישראל', אך מעבר להישגו המרשים בתיעוד מסעות השליחות של מאות אנשים, הספר חסר מימד ניתוחי וביקורתי. אף שמתאסס להמן (2014) תרם תרומה חשובה מאד לתחום, הרי עדיין לא זכה הנושא למקום הראוי לו במחקר ובהוראה. סמינר זה מבקש להפנות את שימת הלב לשרידים החומריים – בעיקר כתבי שד"רות ופנקסי שד"רים, ולידע ההיסטורי שניתן להפיק מהם על תולדות היהודים בארץ ובגולה, על מסעות ותקשורת, על מעברי ידע, על כתיבה והדפסה, זהות וזרות.

מטרות הקורס:

להתוודע לנושא השד"רות, שהוא מהותי להבנת הקיום היהודי בא"י במאות האחרונות, להכיר את העולם היהודי בתקופה זו, ולהבין מקורות ראשוניים

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

תלמידים יהיו מסוגלים לקרוא ולהבין מקור ראשוני מתוך הכרות עם ספרות המחקר

דרישות נוכחות (%) :

100

שיטת ההוראה בקורס: קריאה מודרכת של מקורות ראשוניים

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

מבואות: א"י במאות ט"ז-ט"ט; על חקר השד"רות; התגבשות מוסד השד"רות
ועד פקידי א"י בקושטא (המאה הי"ח) וועד הפקידים והאמרכלים באמסטרדם (המאה הי"ט)
צדקה או חובה? ר' משה חגיז וספר שפת אמת
תחרות על משאבים – ספרדים, אשכנזים וגם מערביים
תחרות על משאבים – יריבויות בין ערי הקודש
תחרות על משאבים – יריבויות בין שד"רים
פנקסי שד"רים
יומני שד"רים
העברת ידע והדפסת ספרים
שמועות שבתאיות והנהגות קבליות
קשרים בין קהילות – ניכור וסולידריות יהודית
השד"רות המאוחרת – שלהי המאה הי"ט וראשית המאה הכ'

חומר חובה לקריאה:

מבואות: א"י במאות ט"ז-י"ט; על חקר השד"רות; התגבשות מוסד השד"רות
א' יערי, שלוחי ארץ ישראל, ירושלים תשי"א
יעקב כ"ץ, הערות סוציולוגיות לספר היסטורי (ביקורת על שלוחי א"י), בחינות 2 (תשי"א), עמ' 69-73
(יהודית לאומיות ספרו בתוך מחדש הובא; &eq)

ועד פקידי א"י בקושטא (המאה הי"ח) וועד הפקידים והאמרכלים באמסטרדם (המאה הי"ט)
י' בן-נאה, יהודי חצר באימפריה העות'מאנית, בתוך: ההיסטוריה הארוכה של המזרחים: כיוונים חדשים
בחקר יהודי ארצות האסלאם, בעריכת אביעד מורנו, נח גרבר, אסתר מאיר-גליצנשטיין, עופר שיף,
הוצאת מכון בן-גוריון, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב, תשפ"א, עמ' 486-511.
י' ברנאי, יהודי ארץ ישראל במאה הי"ח: בחסות 'פקידי קושטא', ירושלים תשמ"ב, פרקים ט-י, עמ'
129-158.
א' מורגנשטרן, השיבה לירושלים: חידוש היישוב היהודי בארץ ישראל בראשית המאה התשע-עשרה,
ירושלים תשס"ז, פרק ג (עמ' 87-114); פרק ד (עמ' 115-146)

צדקה או חובה? ר' משה חגיז וספר שפת אמת
E. Carlebach, *The Pursuit of Heresy: Rabbi Moses Hagiz and the Sabbatian
Controversies*, New York 1990

תחרות על משאבים - ספרדים, אשכנזים וגם מערביים
יעקב ברנאי, ספרדים, אשכנזים, מערבים: לתולדות היישוב הישן במאות ה-18 - 19, תל אביב תשפ"ב,
עמ' 403-409

תחרות על משאבים - יריבויות בין ערי הקודש
מורגנשטרן, השיבה לירושלים, פרק ה (עמ' 147-180)

תחרות על משאבים - יריבויות בין שד"רים

פנקסי שד"רים
א' יערי, פנקס-חשבונות של שליח חברון מסוף המאה השמונה-עשרה, סורא ג (תשי"ח), עמ'
234-254
א' יערי, פנקס שליחותו של הרב חיד"א, ספר החיד"א (קובץ מאמרים יוצא לאור במלאת ...), ירושלים
תשי"ז, עמ' קה-קמ

יומני שד"רים
עודד כהן, סבב הולך הרוח: מרחבים תרבותיים בעולמו של החיד"א, ירושלים תשפ"ג, שער ראשון,
במיוחד עמ' 98-107

David Malkiel, *The Shadar-Host Economy: New Perspectives on the Travels of
Emissaries from the Holy Land*, *Journal of Modern Jewish Studies* 15 (2016), pp.
418-402

Matthias B. Lehmann, *Levantinos and Other Jews: HIDA's Travel Diary*, *Jewish Social
Studies* 13,3 (2007), pp. 1-34

העברת ידע והדפסת ספרים

ש' אסף, הפצת ספרים בתימן ע"י שליחי ארץ-ישראל, קרית ספר טז (תרצ"ט), עמ' 493-495 7 97
א' יערי, מכירת ספרים בתימן על ידי שלוחי ארץ ישראל, קרית ספר כד (תש"ח), עמ' 7-1
כהן, סבב הולך הרוח, עמ' 218-203

שמועות שבתאיות והנהגות קבליות
מ' בניהו, שמועות שבתאיות מפנקסיהם של רבי בנימין הכהן ורבי אברהם רוויגו, מיכאל א (תשל"ג),
עמ' ט-מב
י' תשבי, אגרות ר' מאיר רופא לר' אברהם רוויגו, ספונות ג-ד (תש"כ), עמ' עג-קל.
י' תשבי, הנהגות נתן העזתי, אגרות רבי משה זכות ותקנות רבי חיים אבולעפיא בספר 'חמדת ימים',
חקרי קבלה ושלוחותיה, ח"ב, ירושלים תשנ"ג, עמ' 364-339. (תשל"ט), עמ'
610-585

קשרים בין קהילות - ניכור וסולידריות יהודית
Matthias B. Lehmann, *Rabbinic Emissaries from Palestine and the Making of Modern Jewish Diaspora: A Philanthropic Network in the Eighteenth Century*, in: *Envisioning Judaism: Studies in Honor of Peter Schaefer on the Occasion of His Seventieth Birthday*, ed. Ra'anan Boustan et al., Tübingen 2013, vol. 2, pp. 1229-1246
https://scholar.princeton.edu/sites/default/files/rboustan/files/envisioning_judaism_studies_in_honor_of.pdf
Matthias B. Lehmann, *Emissaries from the Holy Land: The Sephardic Diaspora and the Practice of Pan-Judaism in the Eighteenth Century*, Stanford University Press, Stanford 2014
<https://www.jstor.org/stable/j.ctvqsf07z>
Jessica Marglin, Review of Matthias B. Lehmann's *Emissaries from the Holy Land: The Sephardic Diaspora and the Practice of Pan-Judaism in the Eighteenth Century*.
-H-Judaic, H-Net Reviews. February, 2016. URL: <http://www.h-net.org/reviews/showrev.php?id&eq;43271>

השד"רות המאוחרת - שלהי המאה הי"ט וראשית המאה הכ'
ג' פוזיילוב, הרב יעקב מאיר שליח כולל הספרדים בירושלים לבוכארה בשנת תרמ"ב (1882), שלם ח
(תשס"ט), עמ' 593-574
י' שרביט, הרב יעקב מאיר בשליחות מיוחדת ודחיית קצו של מוסד השד"רות באלג'יריה, פעמים
143-142 (תשע"ה) עמ' 142-125

חומר לקריאה נוספת:

מרכיבי הציון הסופי:

הגשת עבודה מסכמת / פרויקט גמר / מטלת סיכום / מבחן בית / רפרט 40 %
מטלות הגשה במהלך הסמסטר: תרגילים / עבודות / מבדקים / דוחות / פורום / סימולציה ואחרות
30 %
נוכחות / השתתפות בסיוור 30 %

מידע נוסף / הערות: